

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 9 ได้กำหนดไว้ว่าผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่สามารถ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนบนเว็บเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะเป็นการนำประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าข้อมูลในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการสนองตอบแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นั่นคือมีวิธีการสอนที่เป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งสื่อต่างๆ เหล่านี้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และแก้ปัญหาได้อย่างอิสระ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ตามหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้เชื่อว่าผู้เรียนที่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจะเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งกว่า การจัดการเรียนการสอนบนเว็บสนับสนุนให้ผู้เรียนเฝ้าหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทั้งในเรื่องเสาะแสวงหาข้อมูลด้วยบริการในอินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง และการโต้ตอบทางบริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การพูดคุยสนทนา (Chat) กระดานสนทนา (Webboard) รวมทั้งบริการ เวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web) เป็นต้น ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น และการเรียนการสอนก็เป็นไปอย่างทั่วถึง เป็นลักษณะการเรียนที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และสนับสนุนแนวคิดที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (วิชุดา รัตนเพียร, 2542)

ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2544) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนบนเว็บว่า เป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีปัจจุบันกับกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้และแก้ปัญหาในเรื่องข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลา โดยประยุกต์ใช้คุณสมบัติและทรัพยากรของเวิลด์ไวด์เว็บ ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนการสอนที่จัดขึ้นผ่านเว็บนี้ อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดของกระบวนการเรียนการสอนก็ได้

Parson (1997 อ้างถึงใน ณัฐกร สงคราม, 2543) ได้แบ่งประเภทการเรียนบนเว็บออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เว็บเพื่อการสอนรายวิชา (Stand-alone Course) เป็นรายวิชาที่มีเครื่องมือและแหล่งที่เข้าถึงผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจรวบรวมเป็นหลายรายวิชาและจัดการสอนเป็นลักษณะการศึกษาทางไกล
2. เว็บเพื่อสนับสนุนรายวิชา (Web Supported Course) มีลักษณะเป็นรายวิชาที่เป็น การพบปะระหว่างผู้สอนและผู้เรียนนอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียนจริง โดยทั่วไป ประกอบด้วยกิจกรรม เช่น การกำหนดงานให้ทำบนเว็บ เนื้อหาอ่านเพิ่มเติม การสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์เครือข่าย
3. เว็บที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษา (Web Pedagogical Resources) เป็นเว็บไซต์ที่ประกอบด้วยเครื่องมือ ซึ่งรวบรวมรายวิชาขนาดใหญ่ไว้ด้วยกัน หรือเป็นแหล่งสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้ก็จะมีสื่อให้บริการในบางรูปแบบ เช่น ข้อความ ภาพและการสื่อสารระหว่างบุคคล

Driscoll (1997 อ้างถึงใน วรางคณา หอมจันทร์, 2542) ได้แบ่งลักษณะการเรียนบนเว็บ โดยแบ่งตามรูปแบบของเครื่องมือที่ใช้บนอินเทอร์เน็ตได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แบบที่เป็นข้อมูลอย่างเดียว (Text-Only) เป็นลักษณะของการเรียนการสอนโดยอาศัย อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีข้อจำกัดบางอย่างในการเข้าถึงข้อมูล โดยมีลักษณะที่เป็นข้อความ อย่างเดียว เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mail : e-mail) กระดานข่าวสาร (Bullentin Board) ห้องสนทนา (Chat Room) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น เครื่องมือที่อยู่ภายในระบบอินเทอร์เน็ต ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนบนเว็บได้โดยที่ไม่ต้องใช้เวลาความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์มากนัก
2. แบบที่เป็นมัลติมีเดีย (Multimedia) เป็นแบบที่สองของอินเทอร์เน็ต ที่สามารถนำมา ใช้ในการเรียนบนเว็บที่มีโครงสร้างลักษณะเป็นข้อความ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและภาพยนตร์ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของเว็บ

การเรียนการสอนบนเว็บจะต้องอาศัยบทบาทของระบบอินเทอร์เน็ตเป็นสำคัญ การใช้อินเทอร์เน็ตในลักษณะของโปรแกรมการเรียนบนเว็บ จะมีวิธีการใช้ใน 3 ลักษณะ (Doherty, 1998 อ้างถึงใน วรางคณา หอมจันทร์, 2542) คือ

1. การนำเสนอ (Presentation) ในลักษณะของเว็บไซต์ที่ประกอบไปด้วยข้อความ กราฟิก ซึ่งสามารถนำเสนอได้อย่างเหมาะสมในลักษณะของสื่อ คือ

- 1.1 การนำเสนอแบบสื่อทางเดียว เช่น เป็นข้อความ
- 1.2 การนำเสนอแบบสื่อคู่ เช่น ข้อความ กับ ภาพกราฟิก
- 1.3 การนำเสนอแบบมัลติมีเดีย คือ ประกอบด้วย ข้อความ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงและภาพยนตร์
2. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ทุกวันในชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของอินเทอร์เน็ต โดยมีการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตหลายแบบ เช่น
 - 2.1 การสื่อสารทางเดียว โดยดูจากเว็บเพจ
 - 2.2 การสื่อสารสองทาง เช่น การส่งอีเมลโต้ตอบกัน การสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต
 - 2.3 การสื่อสารแบบหนึ่งแหล่งไปหลายที่ เป็นการส่งข้อความจากแหล่งเดียวแพร่กระจายไปหลายแหล่ง เช่น การอภิปรายจากคนเดียวให้คนอื่น ๆ ได้รับฟังด้วย หรือการประชุมทางคอมพิวเตอร์
 - 2.4 การสื่อสารหลายแหล่งไปสู่หลายแหล่ง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่มในการสื่อสารบนเว็บโดยมีผู้ใช้หลายคนและผู้รับหลายคน เช่นกัน
3. การก่อเกิดปฏิสัมพันธ์ (Dynamic Interactive) ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการเรียนบนเว็บนั้นมี 3 ลักษณะด้วยกันคือ
 - 3.1 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Learner – instructor interaction) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนบนเว็บแบบ Synchronous (ประสานเวลา) ซึ่งหมายถึงการจัดการเรียนบนเว็บที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารระหว่างกันแบบทันทีทันใดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องอยู่บนระบบอินเทอร์เน็ตในเวลาเดียวกันและใช้โปรแกรมการสื่อสารเดียวกัน รูปแบบการจัดการเรียนบนเว็บแบบ Synchronous นี้มีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้สื่อสาร ซึ่งเริ่มตั้งแต่การใช้โปรแกรมการสนทนาด้วยการพิมพ์ข้อความโต้ตอบระหว่างกันจนถึงการใช้โปรแกรมการประชุมทางไกลที่สามารถเห็นทั้งภาพและเสียงของกันและกันได้
 - 3.2 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง (Learner – learner interaction) อาจจะอยู่ในรูปของการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง หรือผ่านสื่อต่างๆ เช่น ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ในการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนแบบร่วมมือ ได้แก่ e-mail หรือ การสื่อสารเวลาเดียวกัน ได้แก่การ Chat
 - 3.3 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนบนเว็บ (Learner – interface interaction) คือ การที่ผู้สอนออกแบบระบบสื่อให้เป็นบทเรียนและตัวแทนของผู้สอน แล้วให้ผู้เรียนได้เรียนผ่านสื่อที่นั้นเสมือนกับว่าได้เรียนกับผู้สอน

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 มีจุดมุ่งหมายและหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและมีวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม มีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน ให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในความสุขของสถานะที่ตนดำรงอยู่

ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ความรู้สึกนี้มีพลังผลักดันให้มนุษย์ได้พัฒนาตนและเรียนรู้การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ความคิดหรือพฤติกรรมต่างๆที่บุคคลกระทำอยู่ในชีวิตประจำวันนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองล้วนเป็นแรงผลักดันที่สำคัญทั้งสิ้น บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มทำลายตนเอง ส่วนผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถใช้การสื่อสารได้ดีในการรับข้อมูลข่าวสารผ่านการได้ยิน การสัมผัส การเคลื่อนไหวและที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมต่างๆที่แสดงออกต่อผู้อื่น มีผลมาจากการเห็นคุณค่าในตนเอง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2525) โดยทั่วไปการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของบุคลิกภาพ เมื่อบุคคลมีความเคารพในเอกลักษณ์ของตนเองมากขึ้น ความรู้สึกนี้จะแผ่ขยายไปสู่ผู้อื่น จะรักและเห็นคุณค่าของผู้อื่น มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนมีความเชื่อมั่น มั่นใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่ท้อถอย มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่ตนเอง ครอบคลุมและสังคมตลอดเวลา (ธีระ ชัยยุทธยรรยง, 2542) โดยเฉพาะเด็กในวัยตอนกลาง (6-12 ปี) เป็นวัยที่เป็นโอกาสในการวางรากฐานแห่ง การเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งสำคัญในชีวิตของคนเรา ซึ่งตรงกับพัฒนาการในขั้นที่ 4 คือ ขั้นของการต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ – ความรู้สึกด้อย (Industry v.s. Inferiority) ตามแนวคิดของอีริกสันเสนอไว้ว่า เด็กในช่วงอายุ 6-12 ปี จะมีพัฒนาการด้านสติปัญญาและร่างกาย อยู่ในขั้นที่มีความต้องการทำอะไรอยู่เสมอ ผู้ใหญ่จึงจะต้องพยายามช่วยให้เด็กได้รับสัมฤทธิ์ผล ให้เขาว่าเขามีความสามารถ เพื่อที่จะได้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เด็กในวัยนี้จะต้องมีประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เขาคิดว่าคนเราเก่ง มีความสามารถทำอะไรก็ได้ เพื่อไม่ให้เกิดปมด้อย (Erikson, 1963 อ้างถึงใน พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2527)

สแตนเลย์ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1967 อ้างถึงใน อัปสรสิริ เขียมประชา, 2542) นักจิตวิทยาที่ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวถึงแหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเองมาจาก 4 แหล่ง ดังนี้

1. การมีอำนาจ (Power) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมีอิทธิพลและควบคุมผู้อื่นได้
2. การมีความสำคัญ (Significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับว่าตนเองมีความสำคัญได้รับความรักใคร่จากผู้อื่น

3. การมีคุณความดี (Virtue) หมายถึง การยึดมั่นตามมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม
4. การมีความสามารถ (Competence) หมายถึง การได้รับความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ในการกระทำของตน

สแตนเลย์ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981 อ้างถึงใน อับสรสิริ เขี่ยมประชา, 2542) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายใน เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ได้แก่

- ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes)
- ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและผลงาน (General Ability , Capacity and Performance)
- ภาวะทางอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective States)
- ค่านิยมส่วนบุคคล (Self – Values)
- ระดับความมุ่งหวังหรือความปรารถนาของบุคคล(Aspiration)

2. ปัจจัยภายนอก เป็นลักษณะของส่วนประกอบภายนอกของบุคคลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย

- ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- โรงเรียนและการศึกษา
- สถานภาพทางสังคม
- สังคมและกลุ่มเพื่อน

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นเรื่องของความรู้สึก ความคิด ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นเรื่องที่เข้าใจยาก ดังนั้นจึงควรใช้วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง วิธีการสอนวิธีหนึ่งที่ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงคือ การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ (Mark ,1980) ซึ่งเป็นกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียนโดยผู้สอนสร้างสถานการณ์จำลองและมีบทบาทสมมติของบุคคลในสถานการณ์นั้นๆ ให้เด็กได้แสดง และนำเอาการแสดงออกทั้งความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นหัวข้อในการอภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ระหว่างผู้เรียน (ทิสนา เขมมณี, 2519) วิธีสอนแบบบทบาทสมมติเป็นการสอนที่ให้ผู้แสดง แสดงบทบาทในสถานการณ์สมมติขึ้นมาเทียบเคียงกับสถานการณ์จริงตามที่ผู้แสดง

บทบาทเข้าใจ การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงที่กระทำซ้ำใหม่ได้เสมอ จนกว่าการแสดงจะเป็นที่พอใจตามที่ต้องการ โดยผู้แสดงได้ประสบกับสถานการณ์จริงในสภาพของการสมมติขึ้นมา เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองและเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะต่างๆ การแสดงบทบาทสมมตินับว่าเป็นวิธีการฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจวิธีหนึ่งเพราะในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาและบทบาทที่สมมติขึ้นมาให้คล้ายคลึงกับสิ่งที่จริงนั้นมักจะมีปัญหาและข้อขัดแย้งต่างๆ ผ่ามาด้วย การให้ผู้เรียนได้เลือกที่จะแสดงบทบาทต่างๆ โดยที่ไม่ต้องฝึกหรือเตรียมตัวมาก่อนนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงไปตามธรรมชาติ โดยที่ไม่รู้ว่าผู้แสดงคนอื่นจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรนั้น นับว่าเป็นการช่วยฝึกให้ผู้แสดงได้เรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมและหาทางแก้ปัญหาตัดสินใจอย่างธรรมชาติ บทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้สำรวจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น โดยใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นและพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามทางจิตใจอันจะช่วยให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (ทศนา เขมมณี, 2519)

ทศนา เขมมณี (2519) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ การที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุที่ผลักดันให้แสดงพฤติกรรมและทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพิจารณาและทำให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง เพราะการแสดงบทบาทสมมติจะมีการอภิปราย การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้น และยอมรับว่าแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน
4. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองมากขึ้น และได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

เดชา แก้วชาณุศิลป์ (2523) ได้แบ่งประเภทของบทบาทสมมติไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การแสดงบทบาทสมมติที่มีการเตรียมล่วงหน้าหรือมีการควบคุมบท (Preplanned or Structured Roleplaying) การแสดงบทบาทสมมติลักษณะนี้ ผู้ควบคุมการแสดงจะต้องมีการจัดเตรียมสถานที่ ตัวแสดง คำแนะนำ รายละเอียดสำหรับผู้แสดงและผู้สังเกตการแสดงรวมทั้งผู้ควบคุมการอภิปรายให้เป็นไปตามแนวที่กำหนดไว้ด้วย การควบคุมนี้จะมีมากน้อยแตกต่างกันไป แต่

ถ้าการควบคุมมีน้อยหรือไม่มีเลย การแสดงบทบาทสมมติก็จะเป็นแบบ Spontaneous Roleplaying

2. การแสดงบทบาทสมมติที่ไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า (Spontaneous Roleplaying) ผู้ควบคุมการแสดงอาจจะเตรียมการมาก่อนบ้างก็ได้ แต่ไม่มีการควบคุมบทแสดงหรือมีการควบคุมเพียงเล็กน้อย การแสดงบทบาทสมมติแบบนี้มักจะเป็นผลมาจากการอภิปรายเรื่องหนึ่งเรื่องใด และเพื่อให้เห็นสภาพการณ์ที่แท้จริง

เดชา แก้วชาญศิลป์ (2523) ได้แบ่งเทคนิคในการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งมีดังนี้

1. บทบาทสมมติแบบมาตรฐาน (Straight Roleplaying) เป็นเทคนิคของบทบาทสมมติที่ใช้โดยปกติทั่วไป ผู้แสดงและผู้ร่วมแสดงเมื่อได้รับบทบาทใดก็รับบทบาทนั้นแสดงไปตั้งแต่ต้นจนจบ
2. การแสดงคู่ (Doubling) ในชีวิตปกติประจำวันของคนทั่วไปเมื่อทำสิ่งใดหรือหาทางแก้ปัญหา เรามักจะพยายามมองเหตุการณ์หลายๆด้าน เพื่อให้การคิดคำนึงถูกต้องที่สุด แต่คนคนเดียวจะไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ครบทุกด้าน เทคนิคการแสดงคู่จึงใช้เป็นตัวแทนของความคิดคำนึงด้วยการให้คนอื่นคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยติดตามผู้แสดงไปตลอดเวลาจะทำให้ผู้แสดงได้มองเห็นภาพในความคิดของตัวเองชัดเจนยิ่งขึ้น
3. การสลับบทบาท (Switching or Role Reversal) เป็นเทคนิคที่นิยมใช้กัน ผู้แสดงจะสลับบทบาทกับผู้ร่วมแสดง ซึ่งผู้ควบคุมอาจจะจัดให้มีการเปลี่ยนสลับไปสลับมาได้หลายครั้ง ในระหว่างการแสดงบทบาทสมตินั้น การสลับบทบาทเช่นนี้จะทำให้ผู้แสดงมีโอกาสมองเห็นสิ่งต่างๆ จากอีกด้านหนึ่ง จึงเป็นการมองปัญหา 2 ด้าน การแก้ปัญหา ก็จะง่ายขึ้น
4. การเลียนบทบาท (Imitation or the Mirror Technique) เป็นเทคนิคที่ชี้ให้เห็นว่าคนอื่นเขามองเราอย่างไร โดยให้คนที่เป็นเจ้าของบทบาทจริง สังเกตการณ์อยู่ด้วยและให้ผู้อื่นแสดงบทบาทของเขา คล้ายกับว่าเขากำลังมองภาพตัวเองในกระจกเงา ทำให้เห็นข้อบกพร่องต่างๆ ได้ดีขึ้น
5. การแสดงความคิด (Private Thoughts or Soliloquy) ในการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคล การติดต่อสัมพันธ์นั้นจะได้ผลดีแค่ไหนเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคำพูดและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลนั้นๆ เพราะท่าทีทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลย่อมมีส่วนสัมพันธ์เป็นอย่างมากต่อการแสดงบทบาทของเรา เทคนิคนี้เกิดจาก

แนวความคิดที่ว่าสิ่งที่เราพูดหรือทำมักไม่ตรงกับที่เราคิดหรือรู้สึก ซึ่งเทคนิคบทบาทสมมติวิธีนี้ จะให้ผู้แสดงบทบาทได้แสดงความรู้สึกที่นึกคิดของเขามที่มีต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งออกมา

6. การเวียนบทบาท (Role Rotation or the Wheel) เทคนิคนี้จะใช้กับกลุ่มซึ่งสมาชิกทุกคนมีปัญหาแบบเดียวกัน สมาชิกทุกคนจะได้รับโอกาสให้แสดงและร่วมกันอภิปราย โดยที่ผู้ควบคุมการแสดงจะนั่งอยู่ตรงกลางแล้วแสดงบทบาทและให้ผู้แสดงแต่ละคนเวียนกันตอบโต้กับผู้ควบคุมการแสดง เมื่อครบแล้วก็จะมีการอภิปราย
7. การแทนบทบาท (Substitution) เป็นเทคนิคที่คล้ายคลึงกับการสับบทบาทและการเลียนบทบาทมาก แต่ในการแทนบทบาทนี้เป็นการแทนเฉพาะในบทบาทของผู้ร่วมแสดงหรือผู้แสดงประกอบเท่านั้น คือ ให้มีผู้แสดงประกอบหลายคนผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาในแต่ละตอนของเรื่องที่ดีดำเนินไปตามแต่ผู้ควบคุมการแสดงจะเห็นสมควร
8. การแสดงในสภาพจริง (On-The-Spot Roleplaying) เทคนิคนี้เป็นเทคนิคที่ใช้กับการแสดงบทบาทสมมติในสภาพการณ์ที่เป็นจริง ทำให้มีการแสดงบทบาทสมมติที่น้อยลง เพราะผู้แสดงจะต้องแสดงอยู่ในสภาพงานปกติที่ทำกัน ซึ่งเทคนิคนี้จะคล้ายๆกับการฝึกงาน
9. การแสดงหลายๆชุด (Multiple Roleplaying) เทคนิคแบบนี้เป็นส่วนปลีกย่อยของเทคนิคอื่น คือ แทนที่จะให้ผู้แสดง แสดงเพียงชุดเดียวก็จัดให้กลุ่มแยกออกเป็นกลุ่มย่อยๆและให้ในแต่ละกลุ่มย่อยแสดงกันในกลุ่มเอง เสร็จแล้วให้ผู้สังเกตการณ์ในกลุ่มย่อยรายงานต่อที่ประชุมกลุ่มทั้งหมดอีกทีหนึ่งว่ากลุ่มย่อยของตนได้ทำอะไรไปบ้าง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นวิชาที่สำคัญ เพราะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านปัญญา พัฒนาระบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยการให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เข้าใจธรรมชาติและชีวิต รู้จักและเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในด้านการป้องกัน การส่งเสริมและการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีอย่างถาวรทั้งตนเอง ครอบครัวและชุมชน ซึ่งตรงตามแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันการเรียนการสอนบนเว็บได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เนื่องจากการเรียนบนเว็บเป็นการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเรียนการ

สอน ซึ่งอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลที่มีข้อมูลจำนวนมากและเป็นช่องทางสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนบนเว็บมีประโยชน์อย่างมากในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 9 ที่กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการเรียนการสอนบนเว็บนั้น ควรส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงามให้แก่ผู้เรียนในการเรียนการสอนด้วย ซึ่งตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มีจุดมุ่งหมายและหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่พึงงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ความรู้สึกนี้มีพลังผลักดันให้มนุษย์ได้พัฒนาตน และเรียนรู้การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ความคิดหรือพฤติกรรมต่างๆที่กระทำในชีวิตประจำวัน ล้วนเกิดจากการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นแรงผลักดันทั้งสิ้น บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง จะมีความเชื่อมั่น มั่นใจและมีกำลังใจในการที่กระทำสิ่งต่างๆได้ดี ซึ่งช่วงอายุ 6 – 12 ปี เป็นช่วงอายุที่เหมาะสมในการที่จะส่งเสริมในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองที่สุด เพราะเด็กในวัยนี้จะต้องการประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เขาคิดว่าเขาเก่ง สามารถทำอะไรก็พบกับความสำเร็จ โดยที่กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายและมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นเรื่องของความรู้สึก ความคิด เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะมีลักษณะที่เป็นนามธรรม ดังนั้นวิธีการสอนที่ดีที่สุดจึงควรเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งการสอนด้วยวิธีบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ โดยต้องอาศัยเทคนิคและกลวิธีในการดำเนินการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเทคนิคบทบาทสมมติแบบการแสดงคู่จะเป็นการที่มีคนอื่นหนึ่งคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการที่จะหาทางแก้ปัญหา คอยหยิบยกประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนหรือสรุปประเด็นต่างๆให้เข้าใจง่าย คอยให้กำลังใจ ซึ่งจุดมุ่งหมายของเทคนิคนี้ต้องการให้ผู้แสดงได้เข้าใจตนเองมากขึ้น นักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยม เชื่อว่าคนทุกคนต่างก็มีคุณค่าในตนเองแต่ก็มีบุคคลจำนวนมากไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าที่ตนเองมีอยู่ แต่บุคคลเหล่านี้สามารถตระหนักถึงคุณค่าของตนเองได้ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (คมเพชร ฉัตรสุภากุล, 2546) เมื่อบุคคลมีความรู้สึกที่ตนเองได้รับการยอมรับอย่างจริงใจจากผู้อื่น เขาก็จะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งช่วยให้เขาเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Trotzer, 1977 อ้างถึงใน นาดยา วงศ์หลิภักย์, 2532) คูเปอร์สมิธ ได้เสนอวิธีในการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า ให้ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเผชิญกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่ต่างกัน โดยผู้ให้การช่วยเหลือเพียงคอยดูแล ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะให้แก่เขา แล้วให้เขาเลือกวิธีการที่เขาคิดว่าเหมาะสมกับ

เขาเอง พร้อมทั้งคอยส่งเสริม และให้กำลังใจกับเขา ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางสังคม ถ้าบุคคลได้รับการยอมรับจากสังคมและมีคุณค่าในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ บุคคลนั้นจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง (Brown, 1998 อ้างถึงใน อับสรสิริ เขียมประชา, 2542) และการที่ได้ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเองในการดูแลตนเองหรือมีโอกาสเกื้อกูล ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจผู้อื่น ก็เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าในตนเอง (Coopersmith, 1981 อ้างถึงใน สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532) อีกทั้ง ผู้ได้รับการช่วยเหลือก็จะได้รู้แนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ทำให้เกิดการเข้าใจตัวเองมากขึ้น และส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น (Schweishemer&Walberg, 1976 อ้างถึงใน สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532)

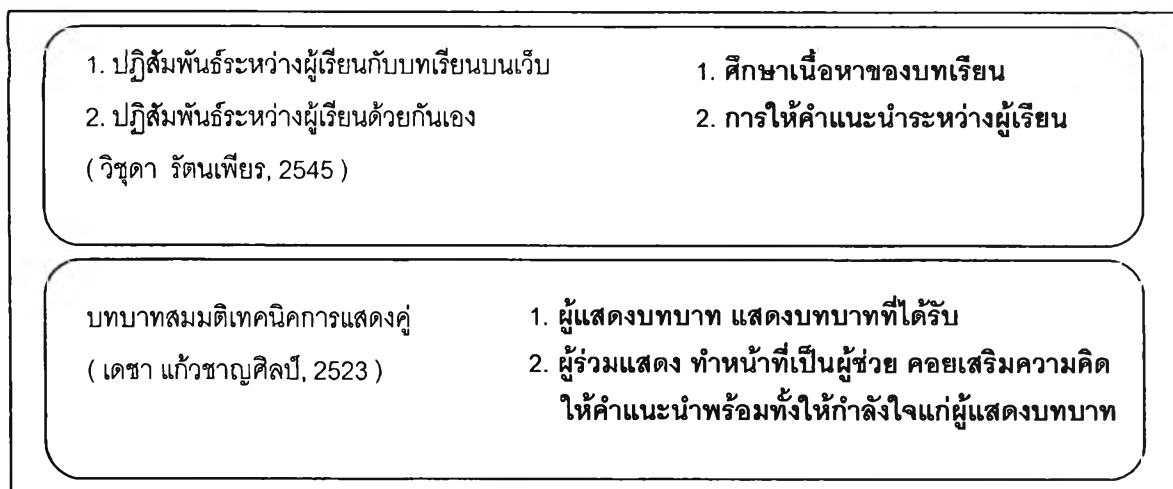
จากการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนบนเว็บนั้นมีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่ อีกทั้งผู้เรียนยังสามารถมี ปฏิสัมพันธ์ได้ทั้งกับตัวบทเรียนและกับผู้เรียนด้วยกันเอง ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ต้องการการมีปฏิสัมพันธ์ อีกทั้งยังสามารถช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เรียนได้ จึงมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการนำเอาการเรียนบนเว็บด้วยเทคนิคบทบาทสมมติแบบการแสดงคู่มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองแต่ยังไม่มียานวิจัยใดรองรับหรือยืนยันได้ว่าการเรียนบนเว็บด้วยเทคนิคบทบาทสมมติแบบการแสดงคู่ จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อหาคำตอบดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยนี้จะนำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนาการเรียนบนเว็บให้มีความเหมาะสมแก่ผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของบทบาทสมมติเทคนิคการแสดงคู่ในการเรียนการสอนบนเว็บที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนวงชั้นที่ 2

3. กรอบแนวคิด

เว็บบทบาทสมมติ

การเห็นคุณค่าในตนเอง

4. สมมติฐานการวิจัย

หลังการทดลองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่เรียนบนเว็บด้วยเทคนิคบทบาทสมมติแบบการแสดงคู่จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาและมีความจริงใจในการตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. การเห็นคุณค่าของตนเองของการวิจัยนี้ วัดด้วยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองจากการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับนักเรียน (The Self – Esteem Inventory School Form) หลังเรียนที่สร้างขึ้นโดย สแตนเลย์ คูเปอร์สมิธ (Stanley Coopersmith, 1984) ฉบับที่แปลและเรียบเรียงโดย อับสรสิริ เขี่ยมประชา, 2542

3. เนื้อหาการเรียนการสอนบนเว็บบทบาทสมมติที่ใช้ในการวิจัยเป็นบทเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว เรื่อง การรู้จักและเข้าใจตนเอง

6. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ การเรียนบนเว็บบทบาทสมมติเทคนิคการแสดงคู่ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2
2. ตัวแปรตาม คือ การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

7. คำจำกัดความของการวิจัย

1. การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความเชื่อหรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง มีความเคารพและยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่การทำสิ่งต่างๆให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งวัดด้วยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองจากการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ฉบับนักเรียน (The Self – Esteem Inventory School Form) ที่สร้างขึ้นโดย สแตนเลย์ คูเปอร์สมิธ (Stanley Coopersmith, 1984) ฉบับที่แปลและเรียบเรียงโดย อัสพรสิริ เขียมประชา, 2542
2. การเรียนบนเว็บ หมายถึง การนำเว็บมาใช้สำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบของ ไฮเปอร์มีเดีย ที่นำเอาบริการและทรัพยากรต่างๆ ในเวปไซด์เว็บมาใช้ประโยชน์ในการจัดสภาพการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับบทเรียนบนเว็บ
3. เทคนิคบทบาทสมมติแบบการแสดงคู่ หมายถึง การแสดงบทบาทสมมติของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย คอยเสริมความคิด ให้คำแนะนำ พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้เรียนด้วยตนเอง

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการสร้างการเรียนบนเว็บด้วยการใช้บทบาทสมมติเทคนิคการแสดงคู่ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. เป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียนได้เห็นถึงความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง